

5. Závěr

S ohledem na výše uvedené považuji zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku č. 59/1998 Sb. s účinností od 1. června 1998, ve znění zákona č. 209/2000 Sb. za jeden z velmi významných nástrojů ochrany spotřebitele, který je z hlediska jeho postavení vůči výrobci jistě zásadním přínosem.

Mezi nejdůležitější výhody, které tato nová úprava spotřebiteli přináší, patří zejména zakotvení principu objektivní odpovědnosti, která výrobcí neumožňuje se své povinnosti k náhradě škody zprostit pouhým prokázáním, že škodu nezavinil, nýbrž pouze z jednoho ze zákonem taxativně stanovených liberačních důvodů. Důležitým přínosem je jistě také skutečnost, že výrobce odpovídá za způsobenou škodu nejen osobě, která je s ním ve smluvním vztahu, ale také jakékoli jiné poškozené osobě za podmínek stanovených zákonem. Ta má možnost se náhrady škody domáhat nejen na výrobcí konečného produktu, ale za určitých okolností také na dodavateli, příp. dovozci.

Přestože jedním ze základních smyslů úpravy tohoto právního institutu je dle mého názoru skutečnost, že vytváří soukromoprávní koncepci odškodnění poškozené osoby výrobcem, která nevyvolá zvýšené nároky na státní správu, při průzkumu judikatury českých soudů jsem dospěla k závěru, že jeho aplikace na našem území v současné době není nijak rozsáhlá, ba naopak, spotřebitelé při ochraně svých práv stále spoléhají spíše na prostředky veřejnoprávní, tzn. ochranu prostřednictvím správních orgánů. Veřejnoprávní úprava umožňuje sankcionovat porušení práv a povinností bez konkrétního jednání spotřebitele, nastupuje obvykle z vůle státního orgánu, prostřednictvím správního řízení. Veřejnoprávní ochrana kombinuje jak ochranu následnou (pokuty), tak ochranu preventivní (pozastavení

živnostenského oprávnění, zákaz prodeje). Jedním z důvodů proč je jí často spotřebiteli dána přednost, je skutečnost, že oproti soudnímu řízení je řízení před správními orgány nesporně rychlejší a pružnější. Bohužel vzhledem k této minimální soudní aplikaci zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku je pak obtížné hodnotit jeho kvalitu a skutečný vliv na postavení spotřebitele.

Dalším důvodem je dle mého názoru poměrně nízká úroveň informovanosti mezi spotřebiteli. Pro zlepšení předpokladů obyvatel k přístupu k informacím, k poradenství a ke znalostem a dovednostem nutným nejen k aplikaci zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku ze strany poškozeného spotřebitele, ale také pro úspěšné podnikání a zvýšení konkurenceschopnosti v důsledku zvýšení kvality výrobků a služeb, vznikl projekt Střediska technických předpisů. Reaguje na chybějící informační a vzdělávací politiku a snaží se zpřehlednit situaci v oblasti terminologie technických předpisů. Jedním z dlouhodobých projektů Evropské komise a členských států je pak zakládání a provozování Evropských spotřebitelských center (Evropské spotřebitelské centrum pro ČR bylo založeno při Ministerstvu průmyslu a obchodu ČR). Umožňují spotřebiteli lépe poznat jeho práva na společném vnitřním trhu EU a pomoci mu je vymáhat v případech, kdy jsou ze strany obchodníka porušována. Evropské spotřebitelské centrum nejen poskytuje informace o evropské legislativě na ochranu spotřebitele a její transpozici do české legislativy, ale také spotřebitelům konkrétně pomáhá při řešení jednotlivých sporů.

S ohledem na výše uvedené lze tedy konstatovat, že v současné době je hlavním účelem zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku (stejně jako evropské směrnice) tedy spíše motivovat a preventivně působit, a to jak na výrobce, tak na spotřebitele. Výrobce je motivován k tomu, aby - chce-li se vyhnout soudním sporům nejen se značnými finančními následky, ale také s následky nemateriálními, např. újmě na dobré pověsti či snížení prodejnosti

výrobku - na trh uváděl pouze bezpečné výrobky - tzn. aby zajistil jakost jejich provedení v celém rozsahu produkce a dále aby řádně informoval spotřebitele o způsobu použití výrobku a okolnostech, za nichž může být výrobek bezpečně používán. Na spotřebitele pak působí v tom smyslu, aby používal výrobek právě v souladu s těmito informacemi poskytnutými výrobcem, tzn., aby dodržoval přiložené návody a instrukce výrobce k použití výrobků a zdržel se užívání, které by mohlo škodu způsobit. Pokud by totiž vznik škody byl způsoben právě jednáním případně opomenutím spotřebitele či osoby, za kterou je odpovědný, nemohla by mu být její náhrada podle zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku přiznána.

Zároveň považuji za důležité připomenout, že i před rokem 1998 bylo na našem území možné výrobce postihnout za to, že na trh dodal výrobek, který je vadný. Jejich odpovědnost vůči spotřebitelům vycházela z obecné úpravy odpovědnosti za škodu obsažené v občanském zákoníku. Ze srovnání těchto dvou úprav však jednoznačně vyplývá závěr, že od 1. června 1998, kdy nabyl zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku účinnosti, se na výrobce užívá výrazně přísnějších měřítek a procesní postavení spotřebitelů je od přijetí tohoto zákona značně posíleno.

Nicméně i po přijetí této speciální úpravy je dána možnost volby poškozené osobě, zda bude uplatňovat svá práva podle zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku nebo dá přednost obecné úpravě obsažené v § 420 a násl. občanského zákoníku. Domnívám se ovšem, že k této obecné úpravě se uchýlí pouze v případech, které nejsou pokryty speciální úpravou - její omezení je dáno např. stanovením dolního limitu vzniklé škody pro uplatnění nároku, nebo podmínky, že vadný výrobek musí určen a užíván převážně k jiným než podnikatelským účelům.